

CHIZUK LETTERS

INSIDE

Letter from Reb Moshe Wolfson shlit"א

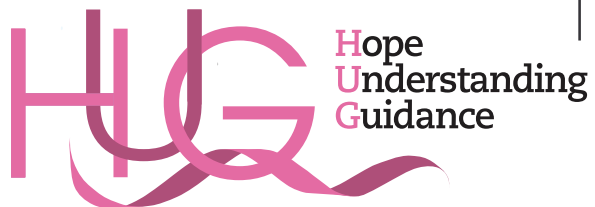
Letter Rav Yitzchok Zilberstein shlit"א

Letter from Harav Elimelech Biderman shlit"א

Letter from Rebbitzen F. Twerski

Letter from Reb Moshe Wolfson shlit" a

I would like to express a number of thoughts that I hope will, to a certain degree, ease your situation. It is possible that my words will offer you nothing new, but my feelings of sympathy impel me to try.

Each morning we recite the *Elokai neshama* blessing, in which we refer to Hashem as "Ribbon kol hamaasim, Adon kol haneshamos- Lord of all works. Master of all souls." Later at the conclusion of the *Pe-sukei D'zimrah* portion of *Shacharis*, we speak of Hashem as "Borei kol haneshamos, Creator of all souls." Why is it that in reference to the *neshamah*, Hashem is referred to first as an *Adon*- Master- and then as *Borei*- Creator?

To answer this question, we must first understand the following teachings of our Sages, which are explained in the writings of the great *tzaddikim* of later generations. In Heaven there is a *Heichal Haneshamos* "the Sanctuary of Souls" from which all *neshamos* come. Our sages state that the Final Redemption will not come until all souls have left this *Heichal* and descended to this world (*Yevamos* 62a).

Each *neshama* has its own unique mission to fulfill in this world, and is allotted the lifespan necessary to fulfill that mission.

Some *neshamos* belong to a very exalted class. They are of such a sublime nature so holy, sparkling, and brilliant, that they simply cannot bear to exist in this world even for a short time. They too, however, must leave the *Heichal Haneshamos* so that it will be emptied, and for other reasons known only to *Hashem*.

And so *Hashem* chooses a particular couple who will draw such a *neshamah* down to this world. It departs its source near the Throne of Glory and is immediately placed in an environment in which it is at home, in an environment that is heavenly in nature. A woman who is with this child carries within herself not only a child, but an entire *Gan Eden* as well. A flame from the hidden light of Creation shines above the child's head and by that light the child sees from one end of the world to the other. A heavenly angel learns the entire

Torah with the child. All this occurs with every Jewish child.

However, these special *neshamos* of which we have spoken cannot bear to separate themselves from their sublime existence and sully themselves by living on this earthly world. And so they are spared this discomfort and are returned to their Father in Heaven having fulfilled their mission by leaving the *Heichal Haneshamos* and residing within their mother, thus bringing the world one step closer to the Final Redemption.

And what of the mother, who had endured, hoped, and in the end was so terribly disappointed? She is of flesh and blood and her feeling are understandable. In loftier moments, however, in moments when intellect can overcome her emotions, the mother can free herself of her earthly thoughts and share in the elation enjoyed by her *neshama*. Then she will be infused by a feeling of true joy—the joy of a wealthy person who takes reckoning of all his business endeavors, and sees that his profits far outweigh his losses.

She has been *zocheh* to have had as her guest a pure, holy *neshamah*, accompanied by a heavenly light, a heavenly *malach*, and a heavenly *Torah*. The *Ribbono Shel Olam* has created a *beis medrash* for this *neshamah* within her. And when this *neshamah* left her, some of the *kedushah* that had entered her had remained and will not leave her for the rest of her life.

She had merited to bring *Moshiach's* arrival closer by offering a sacrifice for this purpose. She is not left with a mother's usual compensations: all that she has endured has been *lishmah*, not for personal joy and satisfaction. She has served not as a worker who awaits immediate payment, but as a loyal soldier, who is ready to suffer wounds in battle, if necessary solely for the glory of the King.

Was it all worth it?

In painful moments, when disappointment sets in and normal human feelings dominate one's mood, the answer may be negative. When holiness breaks through, however, when the intellect of the *neshamah* speaks and the joy of the Jewish soul bursts forth, then there is an answer of an entirely different nature. This answer is accompanied by the song of triumph, the joy of the victor, the deep-rooted satisfaction of one who has earned something of immeasurable value.

In the *Heichal Haneshamos*, the Jewish souls are, figuratively speaking, *banim lamokom* [children of *Hashem*]. That sanctuary is their source, and their Father in Heaven is their Creator. When they descend to this world clothed in human form, they are seen as servants, with *Hashem* as their Master.

In the morning, when we arise from our slumber and are still mired in our earthliness, when the physical part of our being prevails, we say : “*Modeh ani Lefanecha... Ribbon kol hamaasim, Adon-* I gratefully thank You... Lord of all works, Master of all *neshamos*.” In effect we are saying, “You, *Ribbono shel Olam*, Who directs this world with exacting providence, a world in which every occurrence is part of Your eternal plan: You are the One Who determines the destiny of every *neshamah*, in harmony with Your master plan.” Following the recitation of *Pesukei D’zimrah* and *Az Yashir*, However, we raise ourselves above the *Ani-* there exists no I. Then the *Ribbono Shel Olom* is not seen as the *Adon*, the Master over His servants, but rather as *Borei*, the Creator of us, His children. Then we can also perceive *Hashem* over certain special *neshamos-* those that fulfill their mission without having to be seen as servants clothed in earthly bodies.

In the early morning, our frame of mind permits us only to recite a *brachah* for a *neshamah* that resides within a body. It is later, in the midst of the *Shacharis* prayers, when we are in an uplifted state, that we can express a blessing even for those sparkling *neshamos* that are too sublime to enter this earthly world.

One should realize that the term “miscarriage” is not found in the believing Jew’s dictionary. The term implies that one’s efforts have ended in failure, that all has been in vain. That is incorrect, for when a Jewish woman carries a child, it is never in vain.

May the *Ribbono shel Olom*, grant you *nachas* and good health. May you merit to bring into this world and raise healthy children and grandchildren who will toil in *Torah* study and *mitzvos*. May you and your husband derive much joy and satisfaction from your family and together escort your children to the *chuppah* with joy and feelings of gratitude to the One Above. May you. Along with *Klal Yisrael*, merit to greet *Moshiach*, whose arrival you have brought closer.

Letter from Rav Yitzchok Zilberstein shlit" a

A woman who miscarries, r"l, or gives birth to a child that passes away, should not say, "It was all for nothing." Her efforts have definitely accomplished, as the Gemara states, "From when is a child worthy of *Olam Haba*? One Amora says from the moment of birth... Ravina said, "From the moment of conception" (*Sanhedrin* 110b). In *Igros Moshe*, Rav Moshe Feinstein (yoreh deah vol 3, 138) writes that the *halachah* is in accordance with Ravina.

This means that any fetus, from the moment of conception, has earned a place in *Olam Haba* and will come to life at the time of *techias hameisim* as a perfect *tzaddik* without sin. Rav Moshe adds that this *neshamah* will come to life without the pain and discomfort that is normally associated with *techias hameisim*. The mother who carried this fetus merited to do a great *chesed*, for through her this *neshamah* achieved its *tikkun*.

When Pharaoh decreed that all Jewish baby boys be thrown into the Nile, Amram, who would become the father of Moshe Rabbeinu, separated from his wife. His daughter, Miriam, said to him, "Your decree is worse than that of Pharaoh. For Pharaoh's decree only denies them this world, while your decree (not to have children) denies them the World to Come." Rashi (*Sotah* 12a) explains, "For since they will not be born they will not go to *Olam HaBa*." We see from here that it would have been worthwhile for a *neshamah* to descend to this world although it would be thrown into the Nile, and so would have been worthy for its parents to live through this pain and suffering, so that the *neshamah* should merit *Olam Haba*.

The Gemara also states that Mashiach will not come until all *neshamos* in a Heavenly chamber called "Guf" will leave that chamber and descend to this world (*Yevamos* 62a). Thus, by conceiving a child, the mother has brought the *Geulah* closer. Surely, this *neshamah* will serve as a *melitzah tov* (advocate) in Heaven for its parents who have brought it to its *tikkun*.

We say to the mother: If a great king would entrust you with a

very precious item, wouldn't you rejoice? And even when he would request that the item be returned, you would rejoice that you had merited to safeguard the item for a period of time. Similarly, every woman who carries a child, is holding that precious item for the King of kings. She is like an *aron kodesh* in which lies a *sefer Torah*; a light of Hashem is over the child's head as he learns the entire Torah inside its mother.

The Gemara (Avodah Zara 3b) states "During the fourth hour of the day, *Hakadosh Baruch Hu* sits and teaches Torah to young children." Holy *sefarim* state that this refers to the fetus inside its mother. Therefore, accept the Heavenly judgement with love and do not become depressed. Good times will come. In the meantime, realize that you have brought this child to its *tikkun*.

Letter from Harav Elimelech Biderman shlit" a

To ..... and his distinguished wife,

I would like to express some thoughts regarding the hidden ways of Hashem. For whenever a person goes through a difficult time in his life, he must strengthen himself. This is especially true when a couple had been looking forward towards a *simchah*, to bringing a holy *neshamah* into this world, and instead it became a time of thick darkness. Surely this is very painful -- even the most esteemed person is still only flesh and blood. It is especially important to strengthen oneself in *emunah* and *bitachon*.

It is an obligation for a Jew to know and be constantly aware, that at every moment of his life Hashem is standing over him, looking down at him, protecting and supporting him wherever he may go. A beautiful *mashal* illustrates this concept:

A Jew was walking in the forest and suddenly became aware that as he walked there was a set of footprints alongside his own. He wondered, "How can this be?" Then he realized that these were the footprints of Hashem walking alongside of him wherever he went. The Jew continued on his way when suddenly he came face to face with a ferocious lion. As the lion approached him, the man began to tremble violently. He was sure that at any moment, Hashem was going to rescue him. He stole a glance at the ground and saw that ... the second set of footprints was gone! He began to cry and scream, "*Ribono Shel Olam*, why have You abandoned me precisely at this time when I need you so desperately?"

Suddenly, he heard a voice from *Shamayim*: "You are mistaken. The set of footprints that you see now are not your own, they are those of Hashem Who watches and protects you wherever you go. In difficult times, He lifts you onto His shoulders and carries you, and that is why you only see His footprints."

A Jew must know that specifically at difficult times, *HaKadosh*

Baruch Hu “lifts him onto His shoulders” so to speak, and carries him. Though one may not feel that Hashem is helping him, this is because He is carrying him upon Himself out of his great pity.

Light in the Darkness

It is precisely in moments of darkness that one is granted a spiritual gift that allows him to perceive and draw close to *HaKadosh Baruch Hu*. lit., in a vision shall I make) *בפניא אֱלִיּוֹ אֶתְּוֹדַע* (To the words (bamidbar 12:6 Myself known) R' Yechezkel of Kuzmir comments: A person can see out of a window until it is lined with silver. Then, it is no longer a “window” a mirror, in which the person can see only his own reflection. *פְּנִיָּא*, but a It is precisely when the “window” is blocked, when darkness descends .Hashem reveals himself to the person, *אֱלִיּוֹ אֶתְּוֹדַע*, in difficult times that

It is precisely at such a time, when the darkness has blocked one's vision making it difficult to recognize the good that lies hidden in it, and especially when one has *davened* that things should turn out well and now one feels very distant from Hashem because his *tefillos* have not been answered; it is precisely at such moments that one can perceive Hashem's Presence and draw especially close to Him. Precisely in such a “mirror” when the view to the outside is blocked, does Hashem make His Presence known.

the Medrash comments: R' Chanina said: *בהעלתך את הנר* To the words *HaKadosh Baruch Hu* said: “The eye that you possess has in it a white part and a black part, and you see not through the white, but through the black ...” It is through the black portion of the eye, the pupil, that one sees. *Hashem Yisborach* says, as it were, “Do I need your light?” meaning, do I cherish your service of Me in times that are bright, when things go well for you? To the contrary, Hashem derives His greatest pleasure when a Jew serves Him and strengthens himself in times of darkness, for the ways of Hashem are hidden, and though these times appear not to be good, that is because the goodness lies hidden. In fact, precisely in the darkest .times one is able to recognize and fulfill Hashem's will

Yehudah and Binyamin

The Medrash relates that when Yosef's silver cup was found in Binyamin's satchel, the *Shevatim* screamed at him, “Thief, the son of a thief!” Rachel had stolen the *teraphim* from her father Lavan, and it

appeared that her son Binyamin had just stolen the silver cup from the ruler of Egypt. All the brothers began to strike him because of this -- with the exception of Yehudah. Since Yehudah had taken responsibility for Binyamin's safe return home, he was not permitted to strike him.

It is well known that the *Har-HaBayis* was the territory of Yehudah, including the courtyards and offices of the *Beis HaMikdash*. The *Beis HaMikdash* itself was in Binyamin's territory as was the *Mizbei'ach*, but a small strip on which the *Mizbei'ach* was built was part of Yehudah's territory. The *Gemara* states that all his days, Binyamin was pained that this small strip did not belong to him (because he wanted so badly to be the host for the *Shechinah* in a complete sense). Binyamin merited being the host for the *Shechinah* because of the suffering he endured when his brothers struck him. Yehudah merited that small strip because he did not strike Binyamin. Binyamin, on the other hand, would have preferred that Yehudah strike him, for in this way he would have merited that the entire *Mizbei'ach* be in his portion. We see that every bit of suffering earned Binyamin great reward.

Similarly, when a Jew goes through a difficult time and he finds it hard to cope, he should realize that we cannot know the workings of Heaven. We cannot see what a person can gain at this moment through his acceptance of the pain, suffering and emotional stress. Who knows what good is being stored away for him in Heaven? One thing we do know: Heaven calculates everything down to the last detail, there is reward for one's efforts, and the reward is in accordance with the degree of pain, as the Mishnah states, *לפיכּ צערא אגרא*.

Yaakov, Yaakov

In *ParshasVayigash*, Hashem appears to Yaakov in a prophetic dream and calls to him, "Yaakov, Yaakov." *Rashi* states that this double calling is a sign of love. This, however, begs a question. If Hashem wanted to demonstrate His love for our forefather, then why did He not call to him by his more exalted name, "Yisrael, Yisrael"?

We can answer this with a *mashal*:

A soldier who was stationed near the king's palace would wear a special cape in honor of the king. When war erupted, this soldier fought valiantly and victoriously. When he returned from the battlefield, his cape was covered with stains of battle. The king rewarded him for his

heroisim with a cape of gold, but the king never forgot the stained cape that represented the soldier's loyalty to him and his kingdom.

Similarly, while Yisrael is a more exalted name, the name Yaakov represents the difficult *nisyonos* that Yaakov Avinu faced in the course of his life, *nisyonos* that he successfully overcame. Therefore, the name "Yaakov" was especially precious to Hashem and when He wanted to call Yaakov in a calling of love, He used this name.

And so it is with each one of us. It is the times of *nisyonos*, the days of challenge when we reach into our reservoir of faith to prevail, that earn for us special merit. It is these challenges that are the primary cause of our spiritual growth and make us so beloved to Hashem.

In *Pirkei Avos* (3:24), Yehudah ben Teima says: "Be bold as a leopard, light as an eagle ..." Why is the eagle chosen as a symbol of that which is light and can be carried by the wind? A piece of paper is even lighter. The answer is that paper can be lifted easily and can also fall easily. An eagle is a heavy bird, yet it has the ability to soar to the heavens and remain aloft for a long time. Similarly, the Tanna encourages us to be like an eagle; in times of "heaviness", when the light of joy is not shining, we can lift ourselves above our situation and soar to the heavens as we draw close to our Father in Heaven.

Source of the Smoke

The Midrash relates a *mashal* regarding Avraham Avinu coming to recognize on his own the Creator's existence: R' Yitzchak said: *This can be compared to someone who is traveling from place to place and comes upon a palace that is lit up. He says to himself, "How can it be that this palace has no owner?" The owner of the palace then reveals himself and says, "I am the owner."*

Similarly, Avraham Avinu said to himself, "How can it be that this world has no One directing it?" *HaKadosh Baruch Hu* then revealed Himself to Avraham and said, "I am the Master of the world."

We can better understand this by illustrating it with a *din Torah* that came before the *beis din* of Harav Shmuel Wosner, (*shlita*) [zt"l]. A man was passing by a house when he saw smoke rising from it. Assuming that a fire had broken out, he called the fire department. When they arrived, they discovered that there was no fire; the smoke was from a heating system which emitted smoke as it warmed the house.

When the fire department sent a bill for their services, a dispute erupted. The passerby claimed that he should not have to pay, because there was no way for him to know the real source of the smoke. The homeowner said that the passerby was at fault. Anyone familiar with today's methods of home heating knows that many heating systems emit smoke through the chimney. That the passerby did not realize this was his own fault.

The *beis din* ruled in favor of the homeowner.

The smoking house can be used as a *mashal* of a situation that is not the norm -- for example, the loss of the baby that a woman was carrying, *r"l*. When such things occur, people sometimes are troubled by questions. How could such a thing happen? Where was the Owner of the Palace? How could He allow this to happen? The Owner, however, looks upon that person and responds, "I am the Owner, and whatever happens, happens because I will that it should be. If you cannot understand My ways, the fault lies with you. You are only a person of flesh and blood and cannot possibly understand all that I do. Know, however, that whatever happens in the world is carefully calculated. Nothing is left to chance."

This is how a couple can be *mechazek* themselves at such times, by realizing that there are many happenings that we do not understand, but we do know that there is an Owner of the Palace, Who watches over us with compassion and love.

Looking Forward

When someone drives a car, he must focus most of the time on what is in front of him. If he will spend most of his time looking into his rear view mirror, he will end up in an accident, *r"l*. Similarly, after experiencing such a loss, a couple must focus forward, go on with their lives and strengthen their *bitachon* and *emunah* in Hashem. As for their loss, they should know that all was *not* in vain. That *neshamah* attained its *tikkun* by being carried inside its mother for the amount of time that it lived.

May we merit the fulfillment of, "Only good and chesed should pursue me all the days of my life" (*Tehillim* 23:6). May HaKadosh Baruch Hu, Who grants strength to the weary, grant you the strength and wisdom to get past this episode and go on with your lives. May the One Who said to His World "Enough!" upon its creation, say "Enough", and bring an end to our suffering. May you merit living, healthy children, children whose mouths

will not cease from uttering words of Torah. May you inform us of good news, news of comfort and consolation. And may you merit the ultimate consolation together with all of Klal Yisrael with the coming of Mashiach and the rebuilding of Yerushalayim, speedily and in our time.

Letter from a Mother

who's daughter gave birth to a stillborn

My precious daughter carried a perfect little 'angel' for exactly nine months. Two days after due date, she suddenly did not feel life, and upon rushing to the hospital, was told that the baby had died.

Why oh why, does my child have to suffer this immeasurable pain? I understand the 'mystical' side here and that they were chosen to carry this soul, but my pain, as a mother, watching my precious daughter give birth, knowing that this 'angel' was no longer alive, is so indescribably painful, that for months I thought I could never wake up again.

My daughter did everything so perfectly throughout her pregnancy. Never for one moment did we imagine that anything like this would happen. During her entire pregnancy, I prayed for this baby to be born healthy and well. What good were all my fervent prayers?

Since there is no funeral, no shiva and no Kaddish, how does one actually 'mourn' for this loss? I felt that there was no conclusion to the grief – it just went on and on with nothing to console me. To any woman who has carried a child for nine months with all the trials and discomfort, to suddenly be 'empty' with nothing – how much more painful can anything be in this world?

Reply letter from Rebbitzin F. Twerski

Your pain is palpable, real, and totally understandable, especially to those of us who have shared the agonizing experience of losing a baby at or prior to birth.

Intellectual, religious, and Kabbalistic insight don't assuage the pain or speak directly to the bleeding heart. The Mishnah so wisely advises: "Do not try to comfort the mourner, as long as the deceased is still before him." There are no arguments, rationales, or theories that can address suffering and pain which are emotional expressions of the heart. The heart and mind deal in totally different currencies.

Nonetheless, borrowing from the verse in the Shema: "these words shall be placed *upon* your heart" – a commentary suggests that it would have been better articulated if we were charged to "place the words *with-*in your heart." There are times, such as a grievous loss, that our hearts are not open or ready to absorb words of reason. The wound is too fresh and too raw. This thought is captured by the wise Yiddish adage: "What mind and reason cannot do, time will eventually accomplish." And when time has exercised its healing effect, the words that we were unable to relate to – that we had placed "upon" our hearts – will then penetrate, be heard, and support the healing process.

Realms of Eternity

For the duration of the nine months of pregnancy, a woman has the unparalleled privilege of carrying and nurturing new life within her. She feels alive and creative. The death of the newborn, whether prior to or at the time of birth, is a heartbreaking and grotesque betrayal of the primal maternal instinct. Death and sadness are the very antithesis of the life and joy she legitimately anticipated bringing into the world.

The Jewish mystical tradition informs that every soul enters this world with a mission. The context and challenges of a person's life provide the necessary tools to discharge the *raison d'etre* of this individual. Our definition of what is "good" or "bad" in life conforms to our finite vision and limited experience in the here and now. The Kabbalistic view, in contrast, encompasses past, present, and future – both our temporal world and the supernal realms of eternity. The "full picture" is not within our human grasp. In the framework of ultimate reality, this little soul might have completed its journey, its mission in its brief nine months sojourn in-utero.

Your daughter, perhaps paradoxically, precisely because she was not blessed with the joys of raising this child, provided a totally loving and selfless environment for this soul to finish its work and achieve its eternal peace. In this vein, the definition of "life" is expanded. Providing the eternal peace and serenity to a soul whose life's objective has thus been completed can certainly, from a spiritual prospective, be seen as a conferral of "life" of the highest order.

God's ways are inscrutable, beyond our comprehension. But it is a fundamental principle of our faith that He knows what He is doing. There is consolation in the certainty that this was not a meaningless fate – nor that it was an arbitrary occurrence. There is purpose and meaning to everything that happens.

This brings to mind the classic exchange between Sir Bertrand Russell and a cleric. Russell commented, "I cannot believe in a God in whose world a child cries out in pain." To which the cleric responded, "As for me, I cannot believe in a world in which a child cries out in pain and there is no God to justify it."

You describe so beautifully your children's excited anticipation and attendant religious ceremonies, juxtaposed by the subsequent poignant pain of loss and deprivation. Your description resounds with that age-old and ever-prevalent question of "why them?" Why do the righteous have to suffer?

The Talmud tells us that this very question was presented to God by Moses, whose prophetic powers are unrivaled in history. The text relates that the Almighty answered Moses with the words, "No man can look upon my face and live," meaning that no mortal can comprehend God's just but unfathomable governance of the world. Ultimately, only God, who has the master plan for the destiny of humankind, can answer that question.

As for us, we have to do our thing – choose to celebrate the good in life, attempting day by day to get a longer glimpse of the sun shining, and closer bonding with spouse, parents, family, and friends.

Mourning Rituals

There are many questions about the provisions in Jewish law – halacha – and Jewish practice attending the loss of a baby prior, during, or following birth.

The rituals of shiva – the 7-day mourning period, eulogy, public burial, Kaddish, Yizkor, and gravestone unveiling are not observed for a baby who did not reach the age of 30 days. Two explanatory points are in order:

(1) The soul that has not survived the 30 days in this world is certainly of no less significance. However, their soul is not seen as having had a presence in the social and communal parameters of conventional exis-

tence. The above rituals are seen as public manifestations directly related to the impact on the community and society, and since this child did not have an existence, presence, or role within these parameters, rituals such as these would be superfluous and inappropriate.

(2) One must not see this as a reflection on the preciousness of this soul. This soul, as mentioned before, completed its mission, and while its existence is not acknowledged in a public modality, it is celebrated in the place it will forever occupy – in the hearts and minds of the parents of whom it was an integral part, and by the Almighty from whose essence it was hewn.

We must remember that our culture gives undue attention and importance to what is public, but for Jews the private and the personal has always been the domain venerated and respected as being the more authentic. I have known parents who in lieu of public ceremonies and in a desire to benefit this little soul, have dedicated learning, acts of charity, and the assumption of self-improvement modalities.

One rabbi and teacher, upon the loss of his own baby, painstakingly developed a comprehensive, Torah-based curriculum for grieving parents. He has presented this to hundreds of families who have received this desperately-needed guidance and comfort based on wisdom and expertise. Perhaps, he suggested, this was the contribution, the gift that his child's loss had brought to the world. Without the loss, he said, none of this would have happened.

It must be noted that the absence of a public ritual may leave friends and family at a loss as how to respond. It does not however, relieve them from extending expression of sympathy and caring – a card, a call, an offer of assistance, etc. We dare not allow the bereaved to feel shunned and abandoned in their time of grief.

Dealing with Death

There is the cultural and generational gap between grieving practices of today and yesteryear. In both Europe and America, death was always very much an everyday, hands-on part of life. Infant mortality was very high and in an effort to encourage moving on with their lives, members of the burial society would unceremoniously remove the miscarried and stillborn from the home and bring them to proper burial. Since they had a healthy way of dealing with death, rituals and ceremonies did not

seem to be necessary.

In our culture, there is an illusion perpetrated that if we are lucky, death does not have to be a part of life. Hence we have a tangible discomfort with the concept of death. We seek to keep it at a distance. It is kept sterile and anesthetized, and perhaps it is this discomfort that necessitates rituals for psychological closure.

Common practice recommended by grief counselors in hospitals everywhere suggests seeing and holding the deceased baby. Though picture taking provides a sterile image of the soul that was, some may find it therapeutic. For some, these practices lend reality and confirm at an emotional level that the nine months of gestation did indeed produce a real baby. Other rituals, seen as acts of possible closure, if deemed helpful, are not objectionable. It would however, be advisable to seek the guidance of a qualified rabbi.

There are many customs regarding naming the baby before burial. A fetus born with a recognizable human form should be given a name before being buried. Some suggest choosing a name that one would not use in the future for other children. Others suggest names that are expressive of the themes of consolation (*Nechama*) or mercy (*Rachamim*). Yet others have the custom of naming this child with a name they would hope to give in the future, but modified at that time by an additional name.

Lessons of the Sages

My friend Judy, who lost a baby at birth, sought the advice of a renowned sage. He inquired about her family and asked her how many children she had. She responded that she had 2 sons, ages 3 and 6, but that she had also had a daughter, Esther, who would have now been 8 years old. The sage gently but very sternly and empathetically corrected her. "No," he said, "Esther would never have been 8 years old. She wasn't meant to live or have a presence in this world."

As hard as we try, it is difficult for us to disabuse ourselves of the illusion, the mistaken notion that these, our babies, were unrealized and unactualized potential. Coming to terms with the certainty that they were not meant to be, spares us the torturous self-blaming trips we subject ourselves to. The "if-only" trips: if only I'd had a better doctor, if only hadn't exerted myself, if only I had prayed more, if only I had been a better person, etc.

While positive steps toward self-improvement are always beneficial, blaming yourself and others is counterproductive and totally off the mark.

Rabbi Moses Feinstein, of blessed memory, a revered halachic authority of the past half century, unequivocally states in his responsa that all that issues from the union between husband and wife, while unviable in this world, will be united with their mother in the future, with the coming of the Messiah and the resurrection of the dead.

Rabbi Yaakov Weinberg, of blessed memory, in consoling one of his students who had just buried his oldest child, told him that the merit of his family, in being the crucible through which this soul found its peace, would make possible blessings for the entire family that were heretofore obstructed and could not have been possible. The student reports that indeed the child born thereafter was very special and that many other unexplainable and remarkable shifts occurred in his extended family shortly thereafter. The merit of being the vehicle for enabling the rectification of a soul, painful though it was, was rewarded. It opened doors of joy for many.

My daughter Yocheved lives in Manchester, England. Over the years, I was privileged to hear about and on one occasion to meet the saintly Rosh Yeshiva of Manchester, Rabbi Segal. He was that enviable combination of extraordinary Torah knowledge and a human being of magnificent proportions. His humility was legendary. He was accessible to all, and people flocked from everywhere to seek his wise counsel. He was vital up to the last moments of his life, and upon his passing, they found that he had left instructions declining burial in Israel or other desirable family plots. He requested to be buried in the lot reserved for and among the miscarried, stillborn, and very young departed children.

It seemed that his purpose was twofold. The first was that these were the purest and most exalted of souls and he sought the privilege of making his eternal rest among them. The second was that Rabbi Segal wanted to assure the mothers who had not had the opportunity or the joy to care for these children, that he would care for them until they would be reunited with their families at the time to come.

Never Quite The Same

Some practical notes are in order. The postpartum condition of weight gain and hormone fluctuation can be challenging even in the best of times, but certainly when there is no baby to love and care for. There is no compensatory factor, only the negative effects of pregnancy. In recognition of this, the family needs to be especially sensitive, understanding, and patient with the process of recovery.

Your daughter needs to help herself by actively seeking ways to promote her own well-being; a vacation with her husband, new scenery, exercise, a class she has been wanting to take, reading, writing, meditation. Constructive pursuits will give her something of a growth mode that will have been born and nurtured in a time that has been punctuated by death and loss. She needs to know that her roller coaster emotions are normal and will abate with time and eventual healing.

Finally, while no one deliberately seeks adversity, there is a profound well of sensitivity, creativity, and wisdom that only deep pain can excavate from the recesses of our being. We are never quite the same. What we have endured and overcome makes us bigger, stronger, and wiser. A secular writer echoes this very sentiment when he asks: "Is not the cup that holds your wine the very cup that was burned in the potter's oven? And is not the lute that soothes your spirit, the very wood that was hallowed with knives?"

Though there were times when we thought we would not survive the pain, we find out that situations such as these can bring us closer to God and closer to our loved ones. And we realize that we are resilient and equal to life despite – or perhaps even because of – its pitfalls.

מפי חכמים

יהודה זאב סגל זצ"ל, היה בו שילוב מפליא של ידיעת התורה יוצאת מן הכלל ואנושיות נהדרת, ענוותנותו נחשבה לאגדה, דלתו היתה פתוחה לכל ואנשים מכל קצוות הארץ באו לבקש את עצתו החכמה, הוא היה צלול עד רגעיו האחרונים וכאשר נסתלק לבית עולמו, מצאו כי הוא הותיר צוואה שלא לקבור אותו בארץ ישראל או בקברי אבות, הוא ביקש לקברו בחלקה השמורה לנפלים, לולדות שמתו בלידתם ולילדים שנפטרו בגיל צעיר מאוד.

נראה שהיתה לו מטרה כפולה בזה, הראשונה, שאלה הם הנשמות הטהורות והמרומומות ביותר והוא ביקש ליכות לבוא למנוחת עולמים ביניהם, המטרה השנייה, שהרב סגל רצה שאימהות אשר לא זכו ליהנות מגידולם של אותם ילדים, הוא ידאג להם עד שיתאחדו עם משפחותיהם לעתיד לבוא.

בתך צריכה לסייע לעצמה ומאוד כדאי לה להיות עסוקה בדברים שונים, וחיידוש פני הבית, התעמלות, השתתפות בשיעורים שתמיד רצתה, קריאה, כתיבה, ועוד, מקצועות כאלו שיעניק לה תחושה של צמיחה המופיעה ומתפתחת בו זמנית עם תחושת המוות והאובדן, עליה לדעת כי העליות והמורדות במצב הרוח יפחתו בהדרגה עם הזמן, עד שיחלפו כולו.

לסיום, כאשר איש מאתנו לא מחפש צרות, ישנו באר מים חיים של רגישות, הסבל שסבלנו וההתגברויות שחוונו עשו אותנו גדולים יותר, חזקים יותר וחכמים יותר ומגביהים אותנו.

אף על פי שהיו ימים בהם חשבנו כי לא נוכל לעבור את הכאב, אנחנו מגלים כי מצבים שכאלה דווקא מקרבים אותנו להקדוש ברוך הוא ומקרבים אותנו ליקירינו. והמקום יברך אתכם בכל הברכות הכתובת בתורה אמן ואמן.

אשה ששכלה את תינוקה בלידה, ביקשה עצה מתלמיד חכם מפורסם. הוא חקר אותה אודות משפחתה ושאל אותה כמה ילדים יש לה, היא ענתה שיש לה שני בנים, בני שש ושלוש, אבל היתה לה גם בת, אסתר, שהיתה צריכה להיות כיום בת שמונה שנים, והחכם תיקן אותה בעדינות, ואמר לה "אסתר לעולם לא הייתה אמורה להיות בת שמונה היא לא נועדה לחיות בעולם הזה!"

למרות כל המאמצים, קשה לנו להשתחרר מכל מחשבות זרות שבאה מחשבות של יסורים והאשמה עצמית שאנו נופלים למושג של ה"אילו הייתי", כגון אילו הייתי משיגה רופא טוב יותר, אילו הייתי מתאמצת יותר, אילו הייתי מתפללת יותר, אילו הייתי אישה טובה יותר ואילו, ואילו, ואילו... ולמרות שצעדים חיוביים לשיפור עצמי תמיד מועילים, הטחת האשמות בעצמך ובאחרים היא חסרת תועלת ומחטיאה בהחלט את המטרה.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, בתשובותיו (אג"מ יור"ד ח"ג ס" קל"ח) קובע כי כל אלה שנוצרו מחיבור של איש ואשתו, אשר לא הגיעו להיות זרע של קיימא בעולם הזה, עתידים לשוב לחיק אימותיהם בביאת המשיח ותחיית המתים.

רבי יעקב ויינברג זצ"ל, בביקור תנוחמים אצל תלמיד שזה עתה קבר את בנו בכורו, אמר לו שזוהי זכות למשפחה להיות כור היתוך מושלם לנשמתו, למען תמצא לה מנוח, ועכשיו נוכל לבוא ברכה על המשפחה, בעניינים שעד כה לא היו אפשריים. התלמיד מספר כי אכן הילד שנולד אחריו היה מיוחד מאוד וכמה דברים שונות התרחשו זמן קצר לאחר מכן שהיתה מיוחדות במינה, הזכות להיות אמצעי לתיקון הנשמה, עם כל הכאב הכרוך בכך, פתחה שערים של אושר לרבים.

הרב הצדיק, ראש ישיבת מנצ'סטר, הרב

הגמרא (ברכות דף ז ע"א) מספרת לנו ששאלה זו בדיק שאל את הקדוש ברוך הוא, משה רבינו, הנביא הגדול ביותר בכל הדורות, אשר לא היה כמוותו וגם לא יהיה, הכתוב אומר כי תשובתו של הקב"ה הייתה במלים אלה: "לא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי". כלומר שום בן אנוש אינו יכול להשיג את עצמותו של ה', אלא רק את זה ש"מלכותו בכל משלה", למעשה, רק ה' יכול להשיב על השאלה ההיא.

מבחינתנו, עלינו להמשיך בשגרת חיינו, לשמוח בטוב שבחיינו, לראות יום יום את השמש הזורחת, לשמור על קשר טוב עם בן זוגנו, הורינו, משפחתנו וידידינו.

מנהגי אבלות

ישנן שאלות רבות על הוראות ההלכה ומנהגי ישראל במקרה של מות עובר או מות ולד בעת הלידה או לאחריה.

אבלות של ישיבת 'שבעה', הספד, לוויה בהשתתפות קהל, 'קדיש', 'זכור', והקמת מצבה, אינם נוהגים בתינוק שלא הגיע לגיל של שלושים יום.

אין לראות בכך חוסר הערכה לנשמה זו, נשמה זו, כפי שציינו מקודם, השלימה את שליחותה, ועל אף שבעיני בשר אין מכירים בקיומה, יש לה קיום נצחי בלבבות ההורים שהיא עצם מעצמם ובשר מברשר ואצל בורא עולם, אשר מתחת כסא כבודו היא חצובה.

יש אנשים שמתוך רצון לפעול לעילוי נשמת היילוד או העובר, הקדישו לימוד תורה, פעולות צדקה וחסד וקיבלו על עצמם 'קבלות טובות' מיידות ומעשים טובים.

חשוב מאוד לציין שאף על פי שאין מנהגי אבלות קיימת בכה"ג, אינו פוטר ידידי המשפחה וקרוביהם להיות לאחיעזר ואחיסמך בכל מה שנדרש וכדו', ואסור לאדם להתנעם ולהותיר את ההורים השכולים בהרגשה שהם מנודים ובודדים בעת צערם ויגונם, מכיון שאין אבלות וכדו'.

מותו של התינוק, ואין הבדל אם הוא מתרחש לפני הלידה או אחריה, גורם לשרון-לב, והוא סותר את הטבע הטבוע באשה מששת ימי בראשית, המוות והעצב עומדים בסתירה כואבת לחיים, לשמחה ולציפיה הטבעית להביא חיים לעולם.

כידוע שלכל נשמה היורדת לעולם הזה יש מטרה ושליחות, לפי נסיונות המוצבים בפני האדם, מספקים לו גם את הכלים להתמודד ולהשיג את מטרותיו, ההגדרות של 'טוב' ו'רע' בחיים משולבות אצלנו בין חזון אחרית הימים לבין הראיה של כאן ועכשיו, לעומת זאת במבט שעל פי הקבלה, הכוללת עבר הווה ועתיד גם יחד, העולם הזה הזמני והחולף עם ממלכת הנצח השמים. 'התמונה המלאה' איננה בתחום תפיסתנו, במושגים של האמת המוחלטת, כנראה שאותה נשמה זעירה השלימה את מסעה בעולם הזה במשימה שארכה תשעה חודשים בלבד שבהם היה העובר כתושב ארעי במעי אימו.

בתך, יתכן שדווקא מפני שלא זכתה להנאה שבגידול הילד הזה, העניקה אוירה של אהבה שאינה תלויה בדבר למען אותה נשמה והניחה לה לסיים את תפקידה ולהגיע למנוחת עולמים, במהלך מחשבה זה, הגדרת המושג 'חיים' מתרחבת, היא סיפקה שלום ושלוה נצחיים לנשמה שניתן לומר שהשלימה בוודאות את תפקידה, מנקודת מבט רוחנית, ונחשבת להענקת חיים באופן הנעלה ביותר.

נסתרים דרכי ה', והן מעל ומעבר לתפיסתנו, אבל זהו מיסודות האמונה שהוא יודע מה הוא עושה, ועצם הידיעה הברורה שאין זה גורל חסר משמעות או מאורע אכזרי ח"ו יש בה רוח של תנחומים, שהרי לכל מקרה בעולם, יהיה אשר יהיה, יש משמעות ותכלית.

תיארת יפה כל כך את הציפיה וההתרגשות של ילדתך ואת שמחות המצווה שחיכתה להן, לעומת הכאב החד והצורב של האובדן והריקנות, אך השאלה הישנה והנפוצה נשאלת, "מדוע דווקא הם?" "למה הצדיקים צריכים לסבול?"

איגרת חיזוק מאת הרבנית מהורנסטייפל-מילוואקי

לכבוד מרת ..... שתחי'

הכאב שלך אמיתי, ומוכן בהחלט, במיוחד לאלה מבינינו שהתייסרו בעבר במקרים של אובדן תינוק במהלך הלידה או קודם לכן.

מבחינה שכלית והשקפה, אין מרגיעים את הכאב בשעה שהלב עדיין שותת דם. וכעצת חכמינו ז"ל במשנה (אבות פרק ד משנה יח) "ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפנינו", אין שום דרך לפנות באופן שכלי, אל הסבל והכאב שנובעים מהרגש ומן הלב, שהרי למוח וללב צורות התנהגות שונות בתכלית זו מזו.

למרות כל זאת, אנו אומרים בכל יום בקריאת שמע: "ושמתם את דברי אלה על לבבכם", ומביאים (ספר רמתים צופים מר' שמעון משינאו סימן ג אות כו) בשם הרבי מנחם מענדל מקוצק זצ"ל, שלכאורה היה צריך לכתוב ושמתם את דברי אלה ללבבכם, ולא 'על' לבבכם, אלא שישנם מצבים וזמנים אצל האדם, כמו בעת פטירה טראגית, שהלב שלנו סגור וסתום או שאינו מסוגל לקבל הסברים. הפצע חדש מדי ורגיש יתר על המידה, מחשבה זו מונח בפתגם הידוע שמקורו באידיש: "מה שלא יעשה השכל - יעשה הזמן", וכאשר הזמן יפעיל את תכונות הריפוי שבו, אותן מיילים שלא היה בכוחנו להתייחס אליהן, שהמתינו 'על' לבבנו, יחדרו אל 'תוך' הלב, נוכל להאזין להן והן תסייענה בתהליך של רפואת הנפש.

ממלכת הנצח

במשך תשעה ירחי לידה, יש לאשה הזדמנות מיוחדת במינה לשאת בקרבה חיים חדשים, היא מרגישה חיות וחדוות יצירה.

מכתב שנשלחה להרבנית מהורנסטייפל תל"ט"א מאת אשה שבתה נולדה עובר מת

"בתי האהובה נשאה בבטנה 'מלאך' קטן ומושלם במשך תשעה חודשים בדיוק, יומיים לאחר התאריך המשוער ללידה, היא חדלה מלהרגיש סימני חיים של העובר וכאשר מיהרה אל בית החולים הודיעו לה כי התינוק מת.

מדוע ולמה צריכה בתי לסבול את הכאב הגדול הזה? אני מבינה שיש כאן עניינים גבוהים ונסתרים ושהיא זו שנבחרה לשאת את הנשמה הזו, אבל הכאב שלי כאמא, לראות את בתי היקרה יולדת, ויודעת שה'מלאך' הזה איננו עוד בין החיים, זהו סבל בל יתואר, לתקופה של שתי חדשים הרגשתי שאין לי טעם להתעורר בבוקר.

בתי עשתה הכל לפי ההוראות הרופא במהלך ההריון, לא חשבנו ולו לרגע קט שדבר כזה יקרה, במשך כל ההריון הזה התפללתי שהילד ייוולד בריא ושלם, מה הועילו כל תפילותי הנרגשות?

מכיוון שבמקרה כזה אין לוייה, אין שבעה ואין קדיש, איך אפשר להתאבל על האבידה? הרגשתי שאין שום מפלט מהצער הגדול, האבל והצער רק ממשיך מבלי שאמצא תנחומים. עובר כל אשה שנשאה תינוק ברחמה במשך תשעה חדשים על כל הקשיים הנלוים לכך, להיות פתאום 'בידיים ריקות' חסרת כל, כמה ייסורים יכולה אשה לסבול בעולם הזה?

הכותב הדברים בדמעות מרת.....

לא מבין הכל, כי יש כאן בעל הבירה המנהל
אותנו ברוב רחמים וחסדים.

ואסיים בענין נחוץ מאוד שכמו נהג
הנוהג ברכב אם יביט רק למראות אל אחוריו
מה שקרה שמה, ולא יביט קדימה יקרהו
אסון ה"י, כי העיקר תשומת לב צריך להיות
אל מה שלפניו ולא לאחוריו, ולא ח"ו כיש
שחושבים שהיתה הכל לבטלה, דולד זה
הנשמה הקדושה לא היתה נגע לריק, ובוודאי
במקומו הכבודו מונח, וקיבל תיקונו שהצריך,
רק עבודתכם הוא להמשיך עם חייכם ובחינוך
ילדיכם בשמחה מתוך חיזוק באמונה ובטחון
בה' הרחמן.

ויה"ר שיקיים בנו אך טוב וחסד ירדפנו
כל ימי חיי, וה' הטוב הנותן ליעף כח, יתן לכם
הכח ומוח לעבור ע"ז, ולהמשיך בחיים טובים
ארוכים, ומי שאמר לעולמי די יאמר לצרותינו
די, ותזכו לזרעא חייא וקיימא, זרעא די לא
יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אוריתא, ולבשר
ולהתבשר בבשורות טובות, ישועות ונחמות,
ועדי כי נזכה להנחמה אמיתית בישועתן של
ישראל בביאת גואל צדק ולבנין ציון וירושלים
במהרה בימנו אמן.

השריפה, אולם משהגיעו נתבררו הדברים
שהעשן לא היה כי אם ממכשיר חימום, ולא
היתה זו בכלל שריפה, ועתה באו להתדיין
דהגיע שטר חוב מהמצילי אש והשאלה
מי צריך לשלם להם, כי העובר שהזמין את
אנשי הכיבו טען כי מאין לו לדעת שהעשן
אינו אלא ממכשיר, הוא ראה עשן עולה כמו
בשריפה אמיתי, ומאידך טען הבעל דירה מה
אני אשם לכך שאינך מכיר את התקדמות
העולם על מכשיריו השונים, וזהו מה שנגרם
לך לטעות, ואכן כן נפסק שאין הבעל דירה
צריך לשלם.

ואמנם כי כן מתהלך בדרכו של עולם ב"ה
רוב עיברות יולדות למז"ט, אבל כשרואין
שאינו באופן ישר ויש בירה דולקת רח"ל,
ומתקשה להבין, ואפשר שיעלה בלב האדם
להישאל דאפשר שבירה זו בלי מנהיג, שאינו
מבחין כ"כ בהשגחת הבורא, ואז מציץ עליו
בעל הבירה ואומר לו אני הוא בעל הבירה,
זה שאתה אינך מתמצא בהתקדמות העולם,
ואינך מבין כל עשן מהו בדיוק מקורו, זהו
אינו אלא חסרון שלך, כי אני הוא בעל הבירה
והכל בחשבון ברור, וזה מה שצריך לחזק איש
ואשה כשאין מבינים דרכי ה', לדעת שאדם

עליו שבה הראה את אהבתו למלך שנלחם בעבורו.

וכן הוא הביאור אצל יעקב, שאכן ישראל הוא שם נעלה ונשגב יותר, אבל הקב"ה זכר לו את הזמנים הקשים והנסיונות שקדמו לו וזה היה השם החביב עליו כביכול, וכן הוא אצל האדם שמה שנזקק לזכותו, זו ההתעלות שיש לו מהתקופות הנמוכות ביותר שבהן הוא מתקשה מאד, ואעפ"כ מתחזק בו, דוקא עם זמנים אלו יתפאר לפני אדון כל, וזהו גדלות האמיתי שיש לאדם ולפי גדלותו הוא החביבות.

במשנה (אבות ה כג) איתא יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר, וקל כנשר וכו', ותמיה דאי רוצה לרמוז לדבר קל הלא מצינו הרבה דברים יותר קלים מנשר והוי לי לכתוב הוי קל כנייר וכדו', אלא שנייר נופל מהר יותר, ונשר קל להתרומם ולהתעלות למעלה, וכמו"כ לא כתוב קל כציפור שהוא ג"כ קל יותר, אלא כי נשר הוא עוף כבד ובכל זאת הוא קל להתרומם זהו מעלתו, והדברים מובנים שהעיקר התכלית הוא להתרומם כשהמצב רוח יורד למוטה ולא מרגישים האור כי טוב, אז העבודה מונח עליך להתחזק אתה וביתך ולהתעלות כנשר למעלה.

במדרש פרשת לך לך איתא אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, ואמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם.

ואפשר להסבירו עם מועשה נפלא בדין תורה שהגיע לפתחו של מרן הגה"צ הרב שמואל הלוי וואזנר שליט"א [זצ"ל] שאדם אחד הלך ברחוב וראה עשן עולה מעל אחד מן הבתים, ובראותו כי כן היה בטוח שזהו שריפה גדולה ומסוכן, מיהר לקרוא את אנשי הכיבוי המצילי אש שיפעלו מהר לכבות

אורה כשטוב לך, שהרי כלום לאורך אני צריך, אדברא עיקר תענוג ה' הוא כשאדם עובד אותו ומתחזק בחשיכה, בנקודה השחורה של העין, שלאדם נראה זה שחור ולא רואה כ"כ הטובה בזה, דנסתרים דרכי ה', אך האמת דווקא אז מתוך החשיכה זוכה האדם לראות ולעשות רצון ה'.

במדרש איתא שכשמצאו את הגביע בידי בנימין, צעקו לו האחים גנב בן גנבה, שהלא רחל גנבה את התרפים מלבן אביה ועתה נראה שהוא גנב את הגביע מבית יוסף, וכל האחים הכו אותו על החשד אולי הוא הגנב, אך היחיד שלא היכה אותו היה יהודה שאמר אני ערב לו ואסור לי להכותו, וידוע שבחלקו של יהודה היה ההר הבית, הלשכות והעזרות, ולבנימין היה הקודש הקדשים, ורצועות היוצאות היו בחלקו של יהודה, וכל ימיו היה בנימין הצדיק מצטער ע"ז, דהיינו שכביכול היה מסכים אף לסבול עוד קצת כדי שירוויח את חלקו של יהודה, שהרי מה שזה היה בחלקו של יהודה הוא בגלל שנמנע אז מלהכות את בנימין, ולכן זכה שהמזבח היה בחלקו, וכן באדם שעובר זמן קשה, וקשה לסבלו, אבל איננו יודע חשבונותיו של הקב"ה מה שיכול לקבל עכשיו בזמן זה שמקבל הצער היסורי והטירחה, ואיזה טוב צפון בעבורו בשמים, ויש חשבון ברור, ויש שכר לפעולתך, ולפום צערא אגרא.

בפרשת ויגש (בראשית מו ב) כתוב 'ויאמר אלוקים אל ישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני', ומדוע כפל יעקב יעקב, ורש"י פירש משום דזהו לשון חיבה, ולכאורה לפי זה למה לא קראו לו בשם המעולה ביותר "ישראל ישראל", ועל דרך משל יש להסבירו למלך שהיה לו חייל שהיה בקרב במלחמה, והיה החייל לבוש בחולצה למען כבוד המלך, אך החולצה היתה מלוכלכת מהקרבות שניהל, ולאחר שהחייל לחם וניצח הלך המלך והלבישו בחולצת זהב לאות כבוד ויוקרה, אבל היטב זכר לו המלך את החולצה המלוכלכת בדם שהיא החביבה

איגרת חיזוק מאת הרה"צ ר' אלימלך בידרמאן שליט"א לאבדון לידה

של הקב"ה השומר עליך בכל דרכך, ובזמניך הקשים הרי הוא מרימך על כתפיו, ולכן אינך רואה את צעדים שלך", וזהו לימוד על האדם שצריך לדעת שבמצב הקשה הזה שיש לו עכשיו, דווקא אז מרימו כביכול ית' על כתפיו ומנשאו עליו, ואף שלא מרגיש שה' עוזרו, זהו משום שהקב"ה מנהיגו עליו מתוך רחמיו.

ודווקא בזמן החשך הזה אז יש הארה מיוחדת שיוכל לראות ולהתקרב להקב"ה, וכפי שפירש הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע עה"פ (במדבר יב) 'במראה אליו אתוודע', שמראה זהו חלון שדרכו ניתן לראות מה נעשה בחוץ, ואם מניחים עליו נייר כסף אי אפשר שוב לראות את הנעשה מעבר לחלון, אך אז דמות האדם עצמו משתקפת בו, ובלי זה לא יוכל לראות את עצמו, ומפרש שכשהראייה לכאורה נחסמת, אז נהיה 'אליו אתוודע'.

ובפרט עכשיו שיש דבר שחוסם את הראי' לאדם, ולא מכיר ורואה הטוב הגנוז בי', ובפרט כשהתפלל ע"ז ומרגיש מרוחק מאוד דלא נראה שעזרו תפילותיו, אז יכול לראות את הקב"ה בעצמו כי מתקרב אליו אז ביותר, כי 'במראה' במצב סתום ונעול שכזה, דווקא שם 'אליו אתוודע'.

במדרש עה"פ 'בהעלותך את הנרות' (במדבר ח) איתא, אמר רבי חנינא אמר הקב"ה עיניים שיש בך יש בתוכן לבן ושחור, ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור וכו', כי אישון העין שהוא שחור, הוא עיקר חלק העין שעל ידו רואים, ואומר כביכול השי"ת איני צריך שתעבוד אותי מתוך

לכבוד מוה"ר.... ני"ו ורעיתו החשובה לאיוש"ט עמו"ש

אחדשה"ט באתי לכתוב הרהורי לבי על מעשי ה' הנסתרים, דבכל עת כשעובר לאדם זמן קשה, צריך לחזק א"ע ובפרט כשבני זוג מצפים לשמחה ולהוריד להעולם נשמה קדושה, ונתהפך לזמן חשך ואפלה, ובוודאי כואב מאוד, ואפילו האדם החשוב ביותר ג"כ נברא מבשר ודם, וביותר צריך אז לחזק את עצמו באמונה ובטחון בהקב"ה.

וחובה לאיש יהודי לדעת ולהכיר תמיד, כי בכל רגע ושעה מחייב ניצב עליו הקב"ה, ומביט עליו לשומרו ולסומכו בכל אשר ילך, ועל דרך זה יש משל נאה, פעם הלך יהודי לבדו ביער, ולפתע הבחין כי מלבד פסיעותיו, יש סימן לצעדים של אדם נוסף ההולך לצידו, ותמה מאוד האיך יתכן כדבר הזה, לכן גמר בדעתו שאין זה כי אם הקב"ה בכבודו ובעצמו שמלא כל הארץ כבודו, והוא אשר הולך עמו צעד וצעד, המשיך היהודי ללכת והנה הוא רואה מולו אריה גדול מתקרב אליו, נלפת האיש בחרדה גדולה למאוד, ושניו דא לדא נקשו מרוב הפחד, והביט בחופזה על עבר הפסיעות שראה זה עתה לידו, כי המתין לראות שהקב"ה יעזרהו, ולהפתעתו גילה שהצעדים שלו אינם עוד שם, ובמר נפשו התחיל לבכות ולצעוק להקב"ה, "רבש"ע למה דווקא עכשיו בעת מצוקה, כשקשה לי כ"כ, נטשתני".

אך לפתע שמע בת קול משיבתו, "אינך אלא טועה, הפסיעות הללו שהנך רואה עכשיו אינן פסיעותיך, כי אם דווקא פסיעותיו

דברי חיזוק למפלת מאת הרה"ג ר' יצחק זילברשטיין שליט"א

נולדים, אינם באים לעולם הבא". ומבואר מזה שכדאי לנשמה לרדת לעולם הזה אף שתניסר בצער טביעה ביאור, וגם להוריה [כדאי] לעבור צער זה ולראות פרי בטנם מולך ביאור, כיון שעל ידי כך תוכל הנשמה לבא לעולם הבא.

ושנינו ביבמות ס"ב. "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף". נמצא שעל ידי שעסקה בפריה ורביה ונקלט הזרע, קירבה את הגאולה, ובודאי תהיה נשמה זו מליצה טוב עבור הוריה שזיוו אותה בתיקונה.

והבה נמשיל ונאמר לאם, אילו מלך גדול היה מפקיד בידך פקדון יקר מאד, וכי לא היית שמחה. וגם לאחר שהמלך דרש וקיבל חזרה פקדונו, זכות היא שהיית שומרת למלך. כך האם זכתה להיות שומרת למלך. והיתה דומה לארון קדש שספר תורה מונח בו, שאוצרת בקרבה תינוק, אשר נר אלוקים על ראשו, ולומד כל התורה כולה, הרי היתה האם בבחינת בית מדרש וארון קדש ושנינו במס' עבודה זרה דף ג': "בשעה רביעית יושב הקב"ה ומלמד תינוקות של בית רבן תורה". ואיתא בספרים דהכוונה לתינוקות הנמצאים בבטן אמן. לכן תקבל עליה באהבה דין שמים ואל יפול רוחה, ויש תקוה ושבנו בנים לתיקונם.

אשה שהפילה ר"ל או שילדה תינוק ונפטר, אל תאמר להבל הריתי ולבהלה ילדתי, מאחר ויש שכר לפעולתה. דהנה במס' סנהדרין דף ק"י: נחלקו "קטן מאמתי בא לעולם הבא? ר' חייא ור' שמעון בן רב, חד אמר משעה שנולד... איתמר רבינא אמר משעה שנזרע דכתיב זרע יעבדנו" (תהלים כ"ב).

וכתב רש"י ז"ל "משעה שנזרע משעה שנקלט הזרע במעי אשה, אפילו הפילה אמו ונמחה, יש לו חלק לעתיד לבא, דכתיב זרע יעבדנו". והכא אמר בכתובות (דף קי"א.) "נבלתי יקומון" לרבות נפלים". וכתב האגרות משה (יור"ד ח"ג קל"ח) "רבינא דהוא בתרא הלכה כמותו".

נמצא דלהלכה נפסק, דכשנקלט במעי אמו, אפילו הפילתהו אח"כ, יש לו חלק לעולם הבא, ויקום בתחיית המתים כצדיק גמור הנקי מכל חטא. וכתב שם האגרות משה, שהם יקומו בלי צער וגלגול מחילות. ואמו זכתה לקיים חסד גדול עם נשמה שעשתה כאן תיקונה.

ובסוטה דף י"ב. נאמר שמרים הנביאה אמרה לעמרם, גזירתך קשה משל פרעה, שפרעה גזר רק בעולם הזה ואתה גזרת גם בעולם הבא. ופירש רש"י "שכיון שאינם

"הפלה" איז נישט דא ביי אונז אידן וואס גלייבען אין דעם באשעפער, ווייל דאס מיינט אז עס איז געוועהן א חסרון, עס איז נישט געלאנגען, עס האט זיך גענדיגט אין א פעלער וכדו', און אלס איז געוועהן אימזינסט, באמת איז דאס א גרויסע טעות, ווייל ווען א אידישע מאמע ווערט מעוברת איז עס נישט אימזינסט ח"ו, און דער קינד וועט נאך אויפשטיין צו תחיית המתים, אפילו אויב איז ער געוועהן ביי די מאמע נאר פאר א קורצע צייט.

זאל דיר השי"ת געבען נחת און געזונט, זאלסט זוכה זיין צו ברענגען אויף דער וועלט און ערציען בנינים ובני בנינים עוסקים בתורה ובמצוות, און צוזאמען מיט דיין מאן נ"י זאלסטו האבען אידיש נחת פון דינע דורות און דו מיט דיין מאן נ"י זאלען דערלעבען צו פירען דורי דורות צו דער חופה מתוך שמחה ורגשי תודה להשי"ת, און איהר זאלט צוזאמען מיט אלע אייערע עלטערען זוכה זיין צו מקבל זיין פני משיח - דער משיח וואס איהר האט נענטער געברענגט!!

אינערפרי ביי מודה אני קען מען נאכנישט נישט דאנקען די באשעפער און מאכן א ברכה גוף אויף אופן, ווייל דעמאלס איז נאך דער גוף שטערקער, א גוף וואס האט נאר מענטשליכער גשמיות'דיגע געפילען, ממילא קען מען נאר מאכן א ברכה אויף א נשמה וואס לעבט אין א גוף, אויף א נשמה וואס דער רבש"ע איז דער "אדון" און זי איז דער עבד, אויף א נשמה וואס נאכדעם וואס זי קומט אראפ אויף די וועלט אזוי ווי די פלאן פון דעם רבון כל המעשים, בלייבט זי ווייטער אויף דער גשמיות'דיגע וועלט אונטער דעם בחינה פון "אדון" כל הנשמות, אבער שפעטער ביים דאווענען ביי ישתבח ווערט מען העכער, וואס דעמאלס קען מען שוין דאנקען די באשעפער אויך אויף די הייליגע לויטערע נשמות, וואס זענען צו הייליג אויף צו בלייבען אויף די גשמיות'דיגע וועלט, און זיי בלייבען אונטער די השפעה פון דעם "בורא" כל הנשמות, און דאס איז זייער חלק ספיעיל מיט א חשבון פון דעם רבון כל המעשים.

(עס איז נאר צו באמערקען אז די ווארט

פון די שווערקייט, און זי קערט זיך צוריק צו דעם שוים פון איהר טאטע אין הימעל מיט א דורכגעפירטע שליחות... און דאס ברענגט משיח זענטער.

אבער וואס איז מיט די מאמע וואס האט געהאפט, געליטען, און צום סוף אזוי שווער מיט געמאכט? זי איז א בשר ודם, אין איהרע געפילען זענען פארשטענדליך, אבער אין א העכערע מינוט, אין א מינוט וואס איהר שכל שטארקט זיך אויף אלע די הרגשים, קען זי זיך באפרייען פון אלע שווערע מחשבות און חשבונות וואס איז געשעהן, און זי וועט קענען פארשטיין און האבען א שייכות מיט איהרע אינערליכע גרויסע שמחה, עס איז א רייכע שמחה ווען זי טראכט וויפיהל זי האט פארדינט דורך דעם, עס איז אסאך מער ווי זי האט פארלירען.

זי האט זוכה געוועהן צו האבען ביי איהר צוגאסט א ריינע, הייליגע נשמה, אין די באגלייטונג פון הימעלישע ליכט, הימעלישע מלאכים און הימעלישע תורה, דער רבונג של עולם האט איהר גוף אויסגעוועלט צו זיין דעם בית המדרש פון די נשמה, און ווען די נשמה פארלאזט זי, בלייבט איבער א רושם פון קדושה אין איהר אויף א גאנץ לעבן.

זי האט זוכה געוועהן נענטער צו ברענגען די ימות המשיח, זי האט געברענגט א קרבן פאר משיח, זי האט טאקע נישט באקומען אזוי ווי יעדער מאמע באקומט, אלס וואס זי איז א דורך איז געוועהן נאר לשם שמים, זי האט גארנישט פאר איהרע וועגען, זי איז געוועהן א סאלדאט פאר הקב"ה, נישט נאר אן ארבייטער וואס ארבעט פאר זיין באצאלען, נאר ט סאלדאט וואס איז גרייט צו פארגיסען בלוט למען כבוד המלך.

האט זיך עס געלוינט?

אין א שווערע צייט, ווען מען גייט א דורך א שוידליכע מינוט, ווען די מענטשליכע נארמאלע כוחות זענען שטארק, און זיי

קאנטראלירען די מענטש, איז זייער שווער צו פארשטיין וואס איז דער זכות און צו קענען ענטפערען די שאלה, אבער ווען די קדושה ברעכט דורך, ווען די נשמה'דיגע שכל באקומט דאס ווארט, ווען שמחה של נפש מישראל שפארט ארויס דאן איז דער אנטווארט פון גאר אן רנדירע כאראקטער, און עס איז באגלייט מיט די שאלונג פון זיעגרייכקייט, מיט די שמחה פון דעם בעל נצחון, מיט די טיפע צופריעדענהייט פון דער פארדינער!

אין דעם היכל הנשמות זענען די נפשות ישראל בבחינת בנים למקום, פון דארטען שטאמען זיי און זייער אביהם שבשמים איז זייער בורא, ווען א נשמה קומט אראפ אויף די וועלט גייט זי אריין אין א גוף, דעמאלס ווערען זיי עבדים, און דער רבונג של עולם איז זייער אדון, אינדערפרי ביים אויפשטיין ווען מען איז נאך פארטונקען אין קערפערליכקייט, ווען דער מענטש שפירט נאך אז ער איז א פיזישער וועזען, זאגט ער מודה "אני" לפנך... אדון כל הנשמות, דו רבש"ע וואס דו קאנטראלירסט די וועלט מיט דיין אויסגע'חשבונטע השגחה וואס אלע פאסירונגען זענען א חלק פון דיין אלגעמיינעם פלאן, דער פלאן פון דעם רבון כל המעשים, דאן ביסטו דער וואס באשטימט דעם שיקזאל פון די נשמות אין איינקלאנג מיט דיין דטליכען פלאן.

ביי ישתבח נאך פסוקי דזמרה און שירת ניפ הייבט מען זיך אויף איבער דעם "אני", דעמאלס עקזיסטירט נישט קיין "איך", און דעמאלס איז דער רבש"ע "בורא" כל הנשמות, ווי אין הימעל דיקטירט אפילו אויב ווען מען זאגט רבון כל המעשים און עס ווערט אויפגעוויקעלט זיין פלאן אז דער רבש"ע האט געוואלט זיין א בורא איבער א געוויסע נשמה, און נישט קיין אדון, אפילו ווען מען זאגט רבון כל המעשים איז שוין פארבייגעגאנגען די נשמה, זי האט איהר שליחות שוין אדורכגעפירט.

מכתב באידיש הרה"ג ר' משה וואלפסאן שליט"א

שנשלח לאשה שהפיל עיבורה

אראפצוקומען אויף די וועלט, און מיט דעם אליין האבען זיי שוין ערפילט דעם צוועק פון זייער באשאפונג, אזעלכע האבען בכלל קיין יאהרען נישט און זיי לעבען נאר קורצע צייט אויף דער וועלט.

עס זענען דא גאר גרויסע הויכע נשמות-הייליגע, ליכטעגע, פינקעלדיגע נשמות, וואס זענען אזוי הייליג קענען אז זיי קענען בכלל נישט אויסהאלטען און פארנעמען די גשמיות'דיגע אטמאספערע פון עולם הזה, זיי מוזען אבער אראפקומען כדי אויסצוליידיגען דעם היכל, און אויך צוליב אנדערע חשבונות וואס דער רבון העולמים כביכול ווייסט זיי.

דער רבש"ע באשטימט א געוויסע פארפאלק אז זיי זאלען אראפברענגען די נשמה, די נשמה לאזט אפ די כסא הכבוד און זי גייט גלייך אריין און א נייעם סביבה ווי עס וועט זיין היימיש, און געשמאק, א הייליגע פלאץ, די אשה מעוברת טראגט אין זיך נישט נאר א קינד, נאר א גאנצע גן עדן, עס ברענט א ליכט פון אור הגנוז פון אור שבעת הימים איבער דאס קעפעל, און ביי די שוין פון דאס הימליש ליכט זעהט עס מסוף העולם ועד סופו, א מלאך לערענט מיטען קינד כל התורה כולה (נדה עב). דאס נעמליכע פאסירט מיט יעדעס אידיש קינד, אבער די אויבענדערמאנטע ספעציעלע נשמה קען זיך בכלל נישט אפשידען פון גן עדן, און קען זיך נישט פאראמווירדיגען מיטען ארויסקומען אויף די גשמיות'דיגע וועלט, און פון הימעל באפרייט מען איהר

איך וואלט געוואלט אויסדריקען עטליכע געדאנקען וועלעכע וואלטען אין א געוויסע מאס גערינגער געמאכט דיין צושטאנד. מעגליך אז קיין נייעס וועסטו נישט טרעפען אין מייע שורות, אבער מיין מיטלייד געפילען באוועגען מיר צו פרבריען.

אין דערפרי ביים אויפשטיין מאכען מיר די ברכה "אלוקי נשמה" וכו', "רבון כל המעשים אדון כל הנשמות... שפעטער נאך פסוקי דזמרה חזון מיר איבער דעם זעלבען נוסח אין ישתבח, "בורא כל הנשמות רבון כל המעשים".

דארף מען פארשטיין, א פארוואס ביי ישתבח זאגען מיר "בורא" כל הנשמות, נישט "אדון" כל הנשמות, אזוי ווי ביי אלוקי נשמה, (ב) פארוואס איז דער נוסח איבערגעדרייט, ביי ישתבח איז די נוסח "בורא כל הנשמות" פאר "רבון כל המעשים", און ביי אלוקי נשמה איז די נוסח פארקערט.

דאס צו פארענטפערען וועל איך מקדים זיין הקדמות פון חז"ל און ספרים הקדושים.

אין הימל איז פאראן א היכל ווי אלע נשמות קומען פון דארטען, די גמרא זאגט אז משיח וועט נישט קומען ביז עס וועלן אויסגעליידיגט ווערען אלע נשמות פון יענעם היכל, און אראפקומען אויף עולם הזה, יעדער נשמה האט א באשטימטע שליחות אויף עולם הזה, אין עס ווערט אויסגיטיילט יאהרען צו יעדע נשמה, גענוג אויף דורכצופירען איהר שליחות, פאראן אזעלכע נשמות וואס דארפען סתם

ה"אני", אין "אני" ולכן הרבש"ע לא נראה לנו כ"אדון" על עבדיו אלא כ"בורא" על ילדיו, בזמן זה אנו יכולים להבחין שה' הוא הבורא של נשמות מיוחדות, אלו שממלאות את שליחותן בלי להיות עבדים בלבד בני אדם.

בבוקר כשאנו קמים עדיין אין לנו את מדרגת המחשבה הגבוהה, רק להגיד ברכה על הנשמה שנמצאת בתוך הגוף, אבל כאשר אנו נמצאים באמצע התפילה במצב מרום, אנו מסוגלים לברך אפילו על נשמות קדושות שהם נשגבים מכדי להיכנס לעולם הגשמי והארצי הזה.

כדאי לשים לב שלמילה "הפלה" אין מקום במילון של יהודי מאמין, המילה יוצרת תחושה שכל המאמץ נגמר בכשלון, שהכל היה לחינם, מחשבה זו לא נכונה כי בזמן שאישה יהודיה הרה זה לא לחינם, ויותר מכך, הילד עוד יזכה לתחיית המתים אפילו אם זמנו בתוך אימו היה קצר.

אני מברך אותך שהרבש"ע יתן לך נחת ובריאות ותזכי להביא לעולם הזה ילדים ונכדים בריאים ולגדל אותם שיעמלו בתורה ובמצוות, את ובעלך תרוו הרבה שמחה ונחת ממשפחתך וביחד תלוו את ילדיכם לחופה בשמחה ובהרגשת תודה לקל עליון, תזכו ביחד עם כלל ישראל לקבל את פני המשיח שזכית לקרב את בוואו.

ה' רק בשביל משיח לבדו, היא לא עבדה כפועל שמחכה לתשלום מיד, אלא כחייל נאמן שמוכן לסבול פגעי מלחמה לכבודו של המלך.

האם היתה הכל שווה וכדאי?

ברגעים של כאב, כשמרגישים אכזבה ורגשות אנושיים מתגברים על מצב הרוח, התשובה אולי עשויה להיות שלילית, אבל כשהקדושה מתגברת, ושמחת הנשמה היהודית האמיתית מתפרצת החוצה, אז התשובה שונה לחלוטין, תשובה זו מלווה בשיר נצחון, בשמחה של המנצח, זהו הסיפוק האמיתי של מי שהרויח בעמלו.

בהיכל הנשמות, הנשמות היהודיות הן, כביכול, בנים למקום. היכל זה הוא מקורן, ואביהן שבשמים הוא בוראן. כשהן יורדות לעולם הזה לבושות בצורת אנוש הן עבדים וד' הוא אדונם, בבוקר, כשאנו קמים מהשינה ועדיין נמצאים בתוך הגשמיות שלנו, בזמן שהחלק הגופני שלנו משמעותי יותר אנו אומרים "מודה אני לפניך רבון כל המעשים, אדון כל הנשמות". למעשה, אנו בעצם אומרים- אתה, רבונו של עולם, שמנהל את העולם בהשגחה מדויקת, עולם שכל מה שקורה בו הוא חלק מהתכנית הנצחית שלך, אתה הוא שמחליט וקובע את גורלו של כל נשמה.

אבל אחרי שקראנו את פסוקי דמורה ו"אז ישיר" אנו מרימים את עצמינו מעל

מכתב מאת

הרה"ג ר' משה וואלפסאן שליט"א

שנשלח לאשה שהפיל עיבורה מתורגם ללשה"ק

שבה היא מרגישה כמו בבית, סביבה קדושה מטבעה, אישה נושאת בתוכה לא רק ילד אלא גן עדן שלם, שלהבת מאור הגנוז של מעשה בראשית מונחת מעל ראשו של הילד ומאירה את העולם מקצה לקצה, ומלאך לומד עם הילד את התורה כולה (גמ' נדה דף ע"ב), וכל זה קורה עם כל ילד יהודי. אבל הנשמות הנשגבות אינן מסוגלות להפריד את עצמן מהחיים הקדושים ולחיות בעולם הגשמי, לכן הן מוחזרות לאביהן שבשמים אחרי שהן מילאו את תפקידן בכך שעזבו את היכל הנשמות ושכנו בתוך אימותיהן, ובכך הביאו את העולם צעד אחד קרוב יותר לגאולה השלימה.

מה עם האמא שסבלה וקיוותה ובסוף כל כך התאכזבה? הרי היא בשר ודם, והרגשות והתחושה שלה, הן מובנות. לעומת זאת, ברגעים שבהם השכל יכול להתגבר על הרגש, האמא יכולה לשחרר את עצמה ממחשבות גשמיות אלו ולהתהלך בשמחה העצומה ממנה נהנית נשמתה. אז היא תהיה חדורה בהרגשה פנימית של שמחה עצומה - שמחה של עשיר שמחשב את עסקיו ורואה איך הרווח עולה בהרבה על ההפסד. היא זכתה לארח נשמה טהורה וקדושה מלווה באור השכינה, ומלאך שמימי, ותורה משמים. רבון העולמים ברא בית מדרש לנשמה שהיתה בתוכה, וכשהנשמה הזו עזבה אותה, רושם מהקדושה שנכנסה בה נשארה, ולא תעזוב אותה כל ימי חייה.

היא זכתה לקרב את ימות המשיח, הקריבה קרבן בשביל משיח, לא בשביל שום תשלום גשמי של הרגשי אהבת האם לבנה, כל עמלה

הייתי רוצה להביע מספר מחשבות, אני מקווה שבדרגה מסוימת הם יקלו על מצבך, יכול להיות שדברי לא יציעו לך משהו חדש, אבל רגש של רחמים דוחף אותי לנסות.

בכל בוקר אנו אומרים את ברכת "אלוקי נשמה", בה אנו מתארים את השם יתברך לרבון כל מעשים, אדון כל הנשמות, ובסוף בסוקי דזמרה אנו אומרים "בורא כל הנשמות". מדוע בקשר לנשמות אנו מתארים את ה' קודם כ'אדון' כל הנשמות, ואחר מכן כ'בורא' כל הנשמות.

כדי לענות על שאלה זו, אנו צריכים להבין מה שנאמר בחז"ל (יבמות סב.), ובספרים הקדושים שיש בשמים היכל נשמות, ושמונה באות כל הנשמות שבעולם, והגאולה השלימה לא תבוא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, דהיינו עד שכל הנשמות שבהיכל תרדנה לעוה"ז.

לכל נשמה יש את התפקיד המיוחד לה למלא בעוה"ז, וניתנת לה שנות החיים הדרושות לה כדי למלא את תפקידה. יש מספר נשמות ששייכות לקבוצה מיוחדת מאוד מרוממת, הנשמות הללו מטבען נשגבות יותר, והן כל כך מקדושות ומאירות, שהן פשוט לא יכולים להיות בעולם הזה, אפילו ליזמן קצר. אבל גם הן צריכות לעזוב את היכל הנשמות כדי שהיכל יתרוקן, וגם מסיבות אחרות שידועות רק לריבונו של עולם.

לכן הקב"ה בוחר זוג מסוים שיורידו נשמה כזאת לעוה"ז, הנשמה עוזבת את מקומה ליד כסא הכבוד ומיד מכניסים אותה לסביבה

מכתבי חיזוק

תוכן הענינים

איגרת מאת הרה"ג ר' משה וואלפסאן שליט"א
רב דביה"מ אמונת ישראל ומשגיח רוחני בישיבת תורה ודעת

דברי חיזוק למפלת מאת הרה"ג ר' יצחק זילברשטיין שליט"א
רב שכונת רמת אלחנן בני ברק

איגרת חיזוק מאת הרה"ג ר' אלימלך בידרמאן שליט"א
משפיע רוחני בארה"ק

איגרת חיזוק מאת הרבנית מהורנסטייפל-מילוואקי